

El își trăia, fără încetare, imaginile fantastice pe care propria boală le secreta într-una, obligându-mă și pe mine, ca într-o clasică „folie a deux” să fiu, până la epuzare, alături de el...

Acum îmi dau seama de ce am făcut acest film. Pentru că Manea reprezintă pentru mine o oglindă convexă, în care îmi vedeam dilatate, anamorfotic, toate spaimele, toate

căderile, toate surpările de până atunci. Dar nu numai pentru atât... El reprezenta pentru mine o ființă paradoxală, cu care simțeam că rezonăm; un vraci care se trata pe sine însuși făcând teatru; o Șeherezadă care-și amâna cu dezinvoltură finalul spunând încă o poveste. Care semăna cu încă o sfâșiere. Spectacolul era unica lui rațiune de a exista. În repetiții secreta pe

scenă un fel de hipnoză colectivă: actorii deveneau, uimiți, jucăriile lui. Intrau într-o altă viață, într-o altă vrajă...

Am citit odată o parabolă a lui Kafka: „Odată – povestește el – o cușcă înnebunită cânta un om”.

Dar în această cușcă infernală, din care n-a mai putut ieși niciodată, mi-l imaginez pe Aureliu Manea un om fericit... (ianuarie 1999)

Maria VODĂ CĂPUȘAN

Stilul Manea

Ca ipostază a demiurgului, regizorul ființează în două întruchipări ale Operei, deopotrivă nutrite de har.

În cele șase zile lucrătoare, Constructorul, ales geometru, prin chibzuință îndelungă și măsurători convenite, își înalță treptat lumea armonică. E o geneză echilibrată, după putință urcând spre sublim. Într-a șaptea zi, se celebrează Sărbătoarea Spectacolului, consfințită de firea și mulțimea ce se recunosc deopotrivă în oglinda dezvăluită lor de Constructor. El face parte din elita Înțelepților, cum ar spune Aureliu Manea, căci așa îl numea el pe Liviu Ciulei.

Mai rar și mult mai primejdios, Vizionarul, întrezărind într-o orbitoare strălucire cum ar arăta lumea râvnită de el, cu disperare și groază își rupe din sine minte și sânge ca să plămădească oare ce vis nebunesc al ființei bântuită de abisuri... Opera poate să izbândească vertiginos, ca o minune, și noi s-o privim cu uimire dar și cu teamă în fața necunoscutului ce ne scapă. Alteori nu-și găsește încheiere, rămâne neterminată ori mai bine zis în-finită în sine, precum statuia ce nu știe să iasă din înclștarea pietrei. Sau se iscă anevoie, zăbovește și se păstrează prin cine știe ce hău tainic, etern spectacol imaginar neîntinat de materie.

Aureliu Manea se află neîndoios printre aceștia din urmă – Vizionarii; și cei ce-l cunosc sau cred că-l cunosc pot să pună mărturie că așa este.

Mi-a fost dat să fiu spectator la câteva din operele sale împlinite, să-i citesc paginile fremătând de spectacole imaginare – tot atâtea metafore puternice, aprige: Euripide care „incendiază adevărul și îl ridică în sus, să fie văzut arzând” în *Bacantele*. Ori poate *Căsătoria* de Gogol, unde diavolul „îl împinge în grădina desfătărilor pe prietenul său”. În viziunea lui Manea, prinsă de scrisul lui, spectacolul își degajă „energiile” cu o violență fără egal. „Dans absolut”, „coșmar” – așa le numește el, și noi le visăm obsesiv, citindu-l. Cândva, în clipa când cumpăna istoriei va da dreaptă măsură, în eternitate, marilor oameni ai teatrului românesc, Manea va figura neîndoios printre cei dintâi. Se va vorbi atunci, poate, despre direcția originală de antropologie teatrală pe care a inaugurat-o în anii '70, distinctă de cea a Cătălinei Buzoianu, aplecată spre izvoare. Pe când stilul Manea – oare prin ce intuiții – regăsește ritualul în energia sa primordială sacralizând gestul și fapta într-un spectacol pe o linie mai apropiată de experiența orientală; nu în formele ei de manifestare, ci în esența sa concentrând trăirea în absolut.

În câteva rânduri mi-a fost hărăzit să fiu alături de Manea în acele clipe aparte când se naștea, într-o străfulgerare, Viziunea.

Era în vara lui 1990 – se împlinea un sfert de mileniu de la nașterea lui

Sade. Unii descopereau, alții regăseau, în sfârșit fără opreliști, o literatură până atunci interzisă. S-au pornit traduceri. Am recitat nuvelele. Se află acolo o povestire stranie, despre un dublu incest, părelnic melodramatică, cu copii abandonati și iubiri nefericite. De fapt, o adevărată tragedie prin violența patimii și pătimirii omenești și mai ales prin oarba forță a destinului. Lectura ei m-a obsedat și mi-o închipuiam întrupată scenic. Numele lui Manea mi-a venit de îndată în minte. Am schițat în câteva linii un scenariu și m-am dus să-l ispitesc. L-am întâlnit într-una din acele vechi curți ale Clujului, ce dau dintr-o stradă într-alta, unde se află și acum Teatrul de Păpuși. Când calci pe caldarâmul pietruit răsună întotdeauna ciudat ecoul în ziduri. Vița de vie se agăța de balcoanele de fier și cerul deasupra era albastru.

Manea era acolo, cu privirea lui neagră și vie ce te prinde și te întreabă ceva, ascuțit și dureros, chiar dacă vocea e îmbietoare și calmă, dar se sparge uneori neașteptat în tăcere. L-am luat direct, i-am pus grăbit în mână, aproape forțându-l să le ia, cele câteva pagini de scenariu și l-am năpădit cu vorbe despre aniversarea Sade. Dar el m-a privit de odată intens și-a trebuit să tac. A început să citească. Or fi trecut câteva minute, nu mai știu. Și atunci și-a ridicat privirea și am simțit

Minunea. Ceva răspundea în el din povestea aceea ciudată, se înălța printre zidurile vechi spre cerul albastru. Un gând precum nici un altul, o Viziune ce clocotea în mintea lui Manea. Și-a spus doar atât:

- Da! Sade... O să fie o Perla Neagră. Și-a plecat.

Dar lucrurile au fost potrivnice și Viziunea nu s-a întrupat pe scenă. A rămas în închipuire așteptând să fie așternută pe hârtie, printre celelalte Spectacole imaginare ale lui Aureliu Manea.

Mai apoi, în vara lui '93, am pornit un atelier Eugen Ionescu. Participau de la Teatrul Național din Cluj-Napoca Marius Bodochi și Vasilica Stamatini și studenți de la Departamentul de Teatru al Facultății de Litere.

Mergeam aproape săptămânal cu mașina să lucrăm cu Manea, care ne primea cu neasemuită bucurie. Ne ieșea de obicei în întâmpinare cu șapca lui cenușie cu cozoroc. Gazdele erau primitive și s-a întâmplat să rămânem și peste

noapte acolo; seara se petrecea pe nesimțite, într-un ritual închinat Teatrului.

Viziunea lui Aureliu Manea despre Ionescu era cu totul alta decât absurdul lui Mazilu, pe care-l regizase cu ani în urmă. Dar diferită și de montările ionesciene ale confracților de breaslă. De la primul contact cu piesa, întrevăzuse în *Noul locatar*, într-o străfulgerare magică, o poveste despre orbire, moarte și absență. Cu totul paradoxal la autorul unde proliferază materia sub toate formele ei. Viziunea lui Manea revela tocmai acel tragic adânc, constitutiv operei lui Eugen Ionescu – ce iese la iveală mai ales în jurnalul său – împletindu-l, aici, cu ludicul. O viziune tensionată, nu de automatisme și clișee, ci tulburător configurată în joc de Eros și Thanatos, incantatoriu și magic, cu răsturnări și lovituri de teatru, ca drum spre moarte.

Așa cum s-a desfășurat în vara aceea, în frumoasa bibliotecă a castelului, atelierul lui Manea a fost

o experiență ce ne-a marcat decisiv. Un joc straniu cu mai multe fețe, pe care-l urmăream cu nesaț. Pe lângă montarea propriu-zisă, condusă incandescent de Manea, cu cei patru interpreți, era și dialogul fascinant despre filosofie, artă, teatru... Ne povestea uneori amintiri dramatice... Doamne, cum știe să vorbească Manea, să te facă să vezi ceea ce spune, într-un spectacol imaginar infinit... Dar mai ales cum știe să făptuiască Teatru.

Rareori, ca atunci când vorbesc cu Manea, simt că există oameni cu har, și Minunea e că harul lor se numește demiurgica artă a regiei, creatoare de lumi la care noi, spectatorii, putem fi părtași.

Îți mulțumesc, astăzi, Aureliu Manea, pentru tot - pentru scrisul și făptuirea ta întru Spectacol. Și, dăscăliță cum sunt, îmi spun că totuși niciodată n-o să pot învăța pe nimeni ceea ce ține de har – stilul Aureliu Manea: o Perla Neagră. (decembrie 1998)

Vittorio
HOLTIER

Teribila cruce
a artistului.

Parcurgând grupajul de eseuri cuprinse în *Spectacole imaginare*, am realizat că la Aureliu Manea nu este vorba numai de inspirație sub forma cea mai imperioasă, ci și de o vastă cultură, de o știință subtilă a controlului și organizării ideilor teatrale, de o strategie a punerii în scenă, care ne face să-l considerăm dincolo de flagrante, fermecătoare inegalități, un maestru de primă mărime. Reiau rândurile prilejuite de impresiile pe care le-am reținut din colaborarea mea cu Aureliu Manea la elaborarea unuia dintre spectacolele sale de referință: *Arden din Kent* pe textul unui anonim elisabetan. De asemenea, câteva gânduri provocate de viziunea spectacolului aceluiași regizor la Cluj-

Napoca, pe un text de Marivaux *Jocul dragostei și al întâmplării*. Aceste consemnări mi-au fost solicitate de revista „Steaua” (nr. 7 din iulie 1978), care organizase o dezbatere pe tema regiei de teatru:

„Foarte de curând am urmărit elaborarea spectacolului *Arden din Kent* pus în scenă de originalul artist Aureliu Manea. Am proaspete impresii din efortul colectiv depus pentru a materializa scenic nu numai o anecdotă și o morală (care-și păstrează de altfel limpezimea), ci și metafora, dedesubturile abisale, stările paroxistice de transă sau letargice pe care substanța piesei le sugerează ca atribute ale climatului de violență și perversiune de care sunt inundati eroii anonimului